

הלכות לולב סימן תרמח

ביאורים ומוספים המשך

ולחרקב, כמבואר בשו"ע להלן (ס"ט) שאתרוג שתפח או סרח פסול, האתרוג כשר לשנה הבאה, וכתנאי שנשאר במראיתו וצורתו הרגילה.

ואם נשמר האתרוג בהקפאה שמצוי שמתעפש כמה ימים לאחר שהוציאוהו, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קפה) שמאחר שעל ידי ההקפאה נקרש האתרוג וידוע שהרכבה פחות מתקלקלים על ידי הקרישה, אם כן יש לחוש שהסיבה שדרך האתרוג להתעפש לאחר ההקפאה הוא מפני אותו קלקול, ולמרות שכשהוא יוצא מהקירור הוא נראה טוב ויפה, אך כיון שמונחת בו סיבת הקלקול שעל ידי כך יתעפש אחר כך, יש לפסול מדין חפח וסרח שפסק השו"ע להלן (שם) שפסול, ולמעשה כתב, שיש לבדוק דבר זה בהרבה אתרוגים שנקרשו בהקפאה לראות האם מתעפשים במשך שמונה או עשרה ימים לאחר התצאתם מהקירור, ואם יראה שדרך האתרוגים להתקלקל, אם יש לו אתרוג אחר אין ליטול אתרוג זה, ואם אין לו אתרוג אחר יטלנו בלי ברכה, ודעת הגר"ש אלישיב והשבט הלוי (תורת ד' מינים שו"ת סי' כד אות יא) שסיבת העיפוש באתרוגים שהוציאו מהקירור, היא מחמת הניגודיים הקיצוניים, שתחילה שהו בקור גבוה ועכשיו יצאו לחוץ לחום גבוה, ולכן כל זמן שהאתרוג נראה טוב ויפה הוא כשר, ואין צורך לחוש שיש רישתא בפנים מחמת קרישתו. וראה במשנ"ב להלן (ס"ק נד) מה שכתבנו האם נחשב על ידי כך כאתרוג כבוש.

[משנ"ב ס"ק ז]

אם הנה פאסר⁽¹⁾ וכו', פגון שתתקב פי' יתד רחב⁽²⁾.

18) ושיעור גדל מטבע של 'איסר', הביא השו"ע (זו"ד סי' לד ס"ב) לענין ניקבה הנרטר ששיעורו בכאיסר, שיש מי שאומר שאין אנו בקיאים בשיעור כאיסר, ולכן משערין אותו ברוב רחוב חלל הקנה, וביאר הרמ"א שם שהכונה לרוב רחוב חלל קנה של עוף שזא פחות מכאיסר, והבכורי יעקב (ס"ק ז) כתב שזה ברור שרוב גרטר של אוח הוא פחות מכאיסר. והשו"ע (בנקודות הבס"פ שם) הביא שגדל האיסר הוא אחד מצדו חלקים של טלע, והטלע הוא שליש טפח, ושיעור קוטר האיסר לפי חישוב זה הוא לכל היותר כ-3.3 מ"מ [מדות ושיעורי תורה], ובספר מדות ושיעורי תורה (פיט טעיפים כ-כב) כתב שדעת החוקרים לשער את האיסר במטבע שהקוטר שלו הוא 23 מ"מ, ואם כן טפח האיסר הוא כ-4.1 ס"מ רבוע.

ואם מטופק האם גדל הנקב הוא כאיסר, כתב הערוך השלחן (סי' ט"ז) שיש להקל בזה בשעת הדחק כדון ספק דרבנן [כיון שכתב הבי" שפסול ניקב אינו מהתורה], והוסיף, שאין זה ספק של הכרזת ידיעה שאינו נחשב כספק, שכיון שאין איסר מצוי בזמנינו הרי זה ספק הנעלם מכל האדם, ונחשב ספק, אמנם, הפמ"ג (א"א סי' תרמט ס"ק טז) צידד להחמיר שכיון שאין אנו בקיאים בשיעור כאיסר, יש להבטיח רק כל שהוא ממש.

14) ואתרוג שיש בצורת גדולו שקיעה חריגה בגדל איסר, דעת הגרי"ה קניבסקי (ארבעת הצינים למהר"ן עמ' קמא) שהאתרוג כשר, משום שאין נקב כאיסר פוסל אלא כשנעשה נקב באתרוג, אבל לא כשגדל כך באופן טבעי.

המשך בעמוד הבא

[משנ"ב שם]

ד'הינו לארץ הקארתוג⁽⁹⁾.

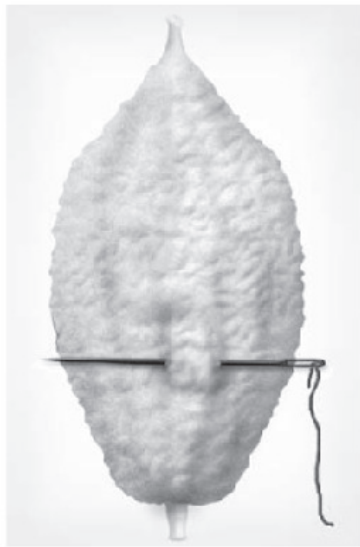
9) כזה ו' :

[שעה"צ ס"ק ז]

ונקב אחד מן הקליטות⁽¹⁰⁾.

10) כזה ו' :

[שעה"צ ס"ק ח]

וכן משמע מכאיר הנ"א⁽¹¹⁾ וכו', ונהיה מנח בקקום קר ולח קצח⁽¹²⁾.

11) ולדעת אלו פסול גם אם נראית לחות על החוט, ובטעם הדבר כתב הבית השואבה (פ"ה דברים הפוסלים באתרוג סי' משום שליחה זו אינה מחמת לחות האתרוג עצמו אלא מחמת עיפוש או רקבון. אכן, בהמשך הביא השעה"צ שיתכן שגם הגרי"א מודה לבכורי יעקב שאם שמר את האתרוג באופן שנשארו לו נוזי ולחותו האתרוג כשר.

12) ואתרוג שישמחהו בקירור שנה שלימה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קעג) שאם האתרוג היה מונח במקורו במקום שמור ויבש, וניוהר שלא יפלו עליו מים [שאם יפלו מים עליו עלול להתקלקל

הלבנות לולב סימן תרמה

ביאורים ומוספים המשך

[משניב ס"ק ח]

ואם חסר כל-שהוא¹⁵, רוצה לומר, דאם חסר, אף אפלו הנקב הוא קטן ביותר¹⁶.

15) בביאור מהלוקת השיטות בשו"ע האם בחסר כל שהוא נפסל האתרוג, כתב הנשמת אדם (כלל קנא אות א) שלדעה הראשונה בשו"ע נעם הפסול של 'חסר' הוא מדין 'לקיחה תמה', והיא דעת רש"י (סוכה לו, ב ד"ה בשלמא) שדרשו חז"ל מהפסוק (ויקרא כג מ) זלקחתם לכם ביום הראשון, 'זלקח' - תם' שתהיה לקיחתו תמה, ולכן אף אם חסר כל שהוא, פסול. ולדעה השנייה בשו"ע טעם הפסול של 'חסר' הוא מדין 'הדר', והיא דעת הריטב"א (סוכה כט, ב), ולכן פסול 'חסר' באינו מפולש הוא בבאיסר.

ובאופן שניקב או חסר בחוטמו, הסתפק הפמ"ג (אי"א ס"ק יז, וכן בס"י תרמט משב"ז ס"ק יב) לדעת הראשונים שפסול חסר הוא מדין 'לקיחה תמה', האם כשניקב וחסר בחוטמו יהיה גם פסול 'הדר' נפקא מינה האם פסול בשאר ימים]. וראה עוד בביה"ל להלן (ס"יב ד"ה שיט"י). ובענין ספק חסר בחוטמו, ראה להלן (ס"ק יא), ובמה שכתבנו שם.

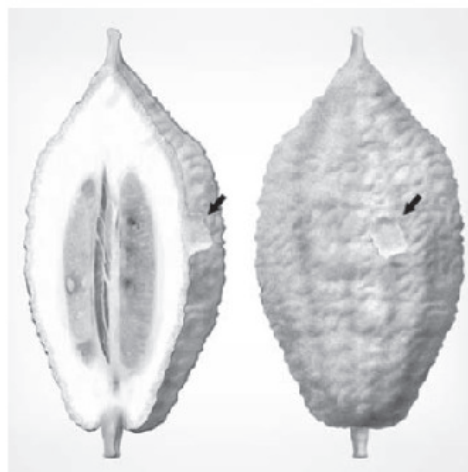
16) ואף אם הנקב אינו נראה אלא על ידי שימת עין והתבוננות, מבואר ברעק"א (בכתבים), הנדפס בסוף ספר הרוש החדוש) שפסול, מאחר שטעם פסול חסר הוא מדין 'לקיחה תמה', וכל שחסר משהו אף אם ניכר רק על ידי התבוננות, מי"מ חסר ב'לקיחה תמה'.

אכן כשאין נראה שום חסר אף בהתבוננות ושימת עין, כתב הגר"ח קניבסקי (דרך אמונה שמיטה ויובל פ"ד ס"א ביה"ל ד"ה בין) שאין צריך לברוק בזוכית מגדלת, משום שכל דבר שאין נראה לעיניים לא אסרתו התורה, שאם לא כן אין אפשרות לשאוף אויר כלל, שהרי כולו מלא בתולעים [חידקים] קטנים. וראה עוד להלן (ס"ק מו) מה שכתבנו שם באופן בדיקת האתרוג משום 'הדר'.

[ביה"ל ד"ה ואם]

ודקא קשנחסר סגוף האתרוג¹⁷.

17) כזה ׀

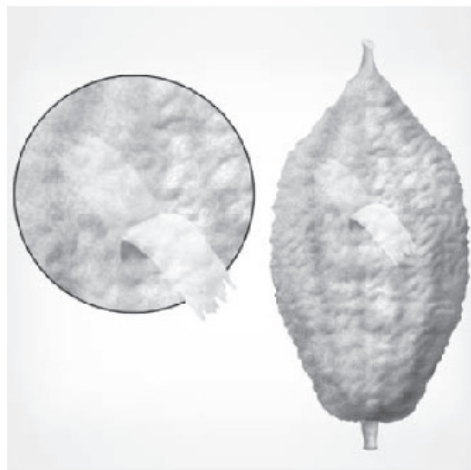

[ביה"ל שם]

אבל אם נחסר רק הקליפה העליונה שהיא כמין גלד על האתרוג¹⁸.

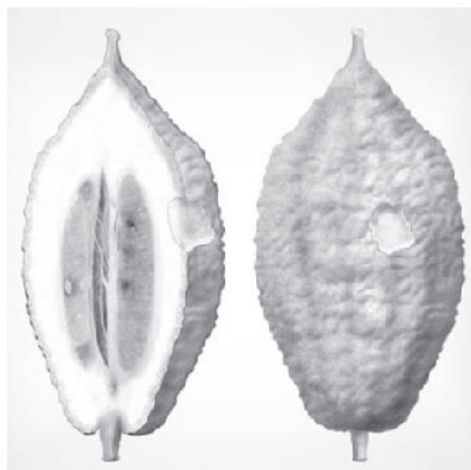
18) היינו הקליפה העליונה הדקה

כזה ׀

כמבואר בשעה"צ להלן (ס"ק כז), אבל אם נחסר גם מהקליפה הירוקה העבה [שתחת הקליפה הדקה], נחשב האתרוג לחסר.

מאידך, דעת החז"ר (א"י"ח סי' קמו ס"ק א ד"ה ובמ"ב) שאף אם נחסר מהקליפה הירוקה העבה האתרוג כשר, משום שפסול חסר נאמר דוקא כשחסר מהאוכל, והאוכל הוא רק הבשר הלבן שתחת הקליפה הירוקה כזה ׀

[והוסיף, שאם רואים שנשאר לבן דאי נחסר כל שהוא מהלבן שהוא האוכל, ופסול משום שאי אפשר לצמצם בזה].

הלכות לולב סימן תרמח

קטז באר הנולה

(ט) ויגיש אומרים דגם בנקב מפלש בעינין חסרון משהו, ושאינו מפלש, בהסרון פאסר: הגה ונהגו להכשיר הנקבים שנעשו באילן על ידי קוצים (י) אף על פי שיש בהם חסרון, שנהו דרך גידלתו (תהיר סימן צט), מיהו, (יא) אם רואה שאין העור והבשר (י) קנים הדין הנקב, פסול לקבא הראשונה אף על פי שאינו מפלש, ובשעת הדחק יש להקל (יב) פסקא האחרונה להכשיר חסרון שאינו פאסר ואינו נקב מפלש (דעת עצמו): ג מפלש, ויגיש מקרשים כפשוטו דהינו (יג) שנקב מצד זה לצד זה, ויגיש מקרשין, שפינן שנקב (יד) עד חדרי (ו) הנרע שהרעניים בתוכו מקרי (טו) מפלש: ד *אחרוג שנמוח כל משרו בפנים ויקלפתו ההיצוה קימת וחדרי הנרע (טז) קנמים בפנים, בשר, (יז) ויגיש פוסלים: ה (יח) נקבדק פלו מראשו לסופו, אפלו אינו חסר כלום, פסול; אכל נשאר בו שיעור למעלה ולמטה אפלו כל-שהוא, (יט) בשר *ויגיש מי שאומר דרוקא מלמטה, אכל בחטמו אפלו כל-שהוא פסול: ונהגו לדין ופסדו ולידי וראשי לדין קטז

באר הטב

משעט הדחק פט"ש רמ"א וכתב המ"א: ויגיל דאם הנקב מרבע או ארך, וראין אי כד מעגלה לה הוי קאסר, פסול, וכיה ביידי סימן לד לענין הנקב, ולא קמי"ש בכנה"ג בשם ה"דכ"ז, ע"ש: (ו) קנים, שפמע דאם יש ספק בזה אם הפשר קנים או ליתן לקלא כיון שהדעה אחרונה שהיא הרמב"ם ס"ל אפלו בודאי יש חסרון כשר כל שאינו מפלש ואין החסרון פאסר, שפיר נסמך עלה בספק לכל הפחות: ויגיל פשוט דהו מקרי שעכ"פ לא נקב עד חדרי הנרע, דאלי"כ אפלו הבשר קנים יש פסול מטעם נקב מפלש כמו בפסוק, ואם יש ספק אם פועל לחדרי נרע גיב פשר פיון שאין חסרון כלל

משנה ברורה

דהוא כל-שהוא, גס"פן פסולי¹⁰¹. ועין במאמר מרדכי שהסקים דלענין יום טוב שני בשבוע דמי (י) לברך עליו, כל שאינו מפלש ואינו חסר בקאסר: (ט) ויגיש אומרים וכו'. סבירא להו דתנאי לריעותא בעינין, מפלש וחסרון¹⁰², דכלא חסרון פשר בכל גוני, אלא ביש חסרון יש חלוקה, דאם הוא מפלש פסול אפלו בחסרון כל-שהוא, ובאינו מפלש, דוקא בשחסר בקאסר¹⁰³, וקנמא לן להחמיר (יא) וזולת בשעת הדחק¹⁰⁴, כמו שכתב רמ"א אחר-כך: (י) אף על פי שיש בהם חסרון, רוצה לומר, שנראה לפעמים באחרוג שיהיה בו נקב בעצמו במקרה אלא שנקרם עליו עוד והבשר מלמעלה¹⁰⁵, בזה יש להחמיר, (יב) אכל אם אנו רואים שלא נקרם אלא יש שם נקב וחסרון, אף על פי שנעשה על ידי קוצים בדרך גידלתו, פסול, וזהו שפ"ס מיהו אם רואה וכו', והמח"צ טועין בכך, שסוברין שיש קלא שנעשה הנקב על ידי קוצים: (יא) אם רואה שאין העור והבשר קנים וכו'. ואם יש ספק בזה אם הבשר קנים (יג) אזלינן לקלא, כינו שהדעה אחרונה סבירא לה אפלו בודאי יש חסרון, בשר, כל שאינו מפלש ואין החסרון פאסר, שפיר נסמך על זה בספק לכל הפחות. (יז) ואפלו אם ספק לו שמו הגיע פלוש הנקב עד חדרי הנרע גס"פן יש להכשיר, שכל שאינו ברור לנו שהגיע עד חדרי הנרע יש לסמך על דברי האומרים שאפלו אם הגיע לתדרי הנרע אינו נקרא נקב מפלש, ואינו פוסל אלא אכ"פ יש בו חסרון¹⁰⁶: (יב) פסקא האחרונה להכשיר¹⁰⁷. ולכרף (טו) עליו: ג (יג) שנקב מצד זה לצד זה, שיעל זה מורה שם 'מפלש', כמו מבי' המפלש: (יד) עד חדרי הנרע וכו'. טעמים, שהקלפה העבה המקשה את חדרי הנרע אינה נחשבת עם חדרי הנרע¹⁰⁸ לדבר אלא היא נחשבת לדבר בפני עצמו לענין זה, ובין שנקבה פלה מצד אחר¹⁰⁹ הרי זה נקב מפלש, ועל-פ"ן אף על פי שחדרי הנרע וצד העני של האחרוג נשאר שלמים (טז) הרי זה פסול, ולענין הלכה (יז) יש להחמיר בפסקא האחרונה¹¹⁰, אכל בשעת הדחק שאי אפשר למצא אחרוג אחר, יש לסמך על סברא הראשונה ומת' לברך על אחרוג זה, (יח) ובפ"ט היכי שאינו חסר כלום, כגון שנקב על ידי מחט, ויש בזה ספק-ספקא, שמו הלכה כהי"ש אומרים הנוקר בסעיף ב דגם במפלש דוקא בשיש חסרון: (טז) מפלש, ואם נקבה (יט) הקלפה העבה מצד זה לצד זה¹¹¹ שלא כנגד חדרי הנרע¹¹², דהינו במקום שהאחרוג מתקצר מלמטה, זה מקרי מפלש בין לדעה ראשונה ובין לדעה שניה: ד (טז) קנמים, ויובל (כ) להגיש דבר זה במשמוש הידי¹¹³: (יז) ויש פוסלין, ויש (כא) להחמיר בדרך זה במקום שאפשר¹¹⁴: ה (יח) נקבדק וכו'. מדקתם המחבר, (כג) משמע דסבירא לה ה"ש להחמיר אפלו בנסדק מצד אחר¹¹⁵: (יט) בשר, כמו בנסדק הנקב בבהמה, ביהודה ובעה סימן לר,

שער היציא

(י) אף דמבאר לקמן בסימן תרמט ט"ז סיני' ה דפסולי ראשון וטולין בשני בלא בנכה, תא דכלאו הכי יש דעות דכשר אפלו ביום ראשון, מקלינן לגמרי בשני: (יא) מ"ז, משהימת לשינוי משמע דבשעת הדחק יש לסמך לגמרי על דעת תיש' אומרים, דהינו להכשיר באינו חסר אפלו בספלש מצד לעבר, וכן בנחב כאסר בלא חסרון, וכן מוכח מהג"ח וכן הסכים בבבב"ר יצחק, ולא בפ"ר מ"ד'ם שפ"עוד ולא ספק רמ"א אסבא אחרונה רק לענין להכשיר חסרון שאינו פאסר ואינו נקב מפלש; ומה שהזכיר רמ"א פ"ט זה, הנה מ"פ שכתב מתחלה להחמיר לענין נקבים שאין עוד ובשר כסם שנה הוא חסרון משהו ואינו מפלש פסקא הראשונה, וכל זה ט"ס דבשעת הדחק יכול להקל בזה בדעה אחרונה, אכל אין פוגחו לשלל דת' הפרטים, עין שם בבבב"ר יצחק: (יב) מ"ז ושי"א: (יג) מ"ז ושי"א: (יד) שם: (טו) הג"ח: (טז) והינו דוקא בשינוי יודשין שהגיע עד חדרי הנרע, אכל בספק בשר, כמו שכתב הפ"ז: (יז) הג"ח ובבב"ר יצחק: (יח) פשוט: (יט) מ"א אכ"פ ושי"א: (כ) מ"א אכ"פ ושי"א: (כא) הג"ח:

הַלְבוֹת לְוֹלֵב סִימֵן תְּרֵמָה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ח]

דְּהוּא קַל־שְׁהוּא, גַּם־קֶן קְסוּלָה.⁽¹⁹⁾

19) וכן נקב שנעשה באתרוג על ידי תולעים [כגון תולעת טריפט' או 'עקרית' המצויות באתרוגים], מבואר במג"א (ס"ק כא) שפסול, כיון שנחשב חסר [וכפי שיבאר בדבריו המהצח"ש שב, שרק למואן דאמר שחסר הוא בבאיטר, צריכים להגיע לטעם שהפסול באתרוג שנחסר על ידי תולעים הוא משום נקב וסרח].

[משנ"ב ס"ק ט]

סְבִינָא לְהוּ דְּמַתְּנָי לְרִיעוּתָא בְּעִינָן, מְפַלְשׁ וְחֶסְרוֹן⁽²⁰⁾ וְכוּ', וְהָאֵינוּ מְפַלְשׁ, בְּרָקָא קְשָׁקְסֵר בְּכַאסְרָא⁽²¹⁾, וְקַמָּא לָן לְהַחְמִיר זוּלַת בְּשַׁעַת הַדְּחָק⁽²²⁾.

במיעוטו שאם יקיף בחוט את כל הנקבים לא יכיל שטח הניקף את רוב האתרוג, יש להקל (שם ד"ה ספק). נותבאר דין זה להלן (ס"ק מא) לענין עלתה חזוית בשנים או בשלושה מקומות, ג. שני מקומות שספק חסר, האחד בגופו והאחד בשיפועו, ראוי להחמיר אף שהם במיעוטו (שם ד"ה הא). ד. אם היתה חזוית או שיני מראה בחוטמו (ראה שו"ע להלן (ט"ב)), וקילף אותה וספק אם נחסר, ראוי להחמיר (שם ד"ה ואם). ה. אם ניקב במנימר [מבואר בשו"ע להלן (סעיף ט-ו)] במקום הנימור נקב פחות מכאיטר בלא חיסרון, ראוי להחמיר (שם). ו. בשאר הימים אפשר להקל בודאי חסר הן בחוטמו והן בשנים ושלושה מקומות (שם ד"ה בשאר), וראה בדברי הרמ"א לקמן (סי' תרמט ס"ה).

[משנ"ב ס"ק יב]

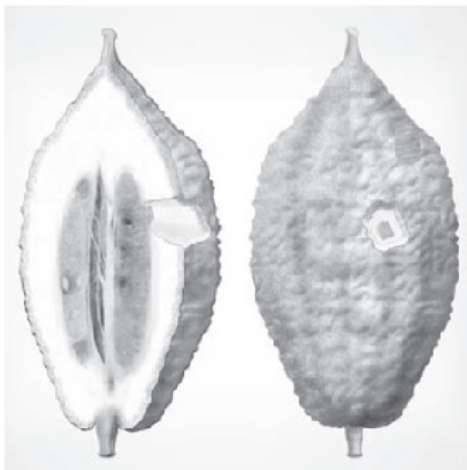
פְּסָקָא הָאֲחֵרָוֶה לְהַחְמִיר⁽²⁵⁾.

25) ואף אם מבחוץ הנקב פחות מכאיטר אבל מבפנים נחטט עד שהתרחב לכאיטר, כתב הבכורי יעקב (ס"ק יא) שבשעת הדחק כשר.

[משנ"ב ס"ק יד]

עַד תְּדַרְי הַחֲרֵעַ⁽²⁶⁾ וְכוּ', וְכִינֵן שְׁנִקְבָה פְּלָה מְצַד אֲחֵרָי⁽²⁷⁾ וְכוּ', וְלַעֲנֵן הַלְבָּה נִשְׁ לְהַחְמִיר פְּסָקָא הָאֲחֵרָוֶה⁽²⁸⁾.

26) כזה ו' ע"ג

סימן לירע מבחוץ היכן חדרי הזרע, כתב בספר כשרות ארבעת המינים (עמ' מב) שעל פי רוב במקום שמתחיל האתרוג להשתפע לצד העליון וכן לצד התחתון, במקום זה נגמרים חדרי הזרע מבפנים, דהיינו שחדרי הזרע נמצאים רק בחלק הרחב של האתרוג.

27) והוסיף החזו"א (א"ח סי' קמו ס"ק ד ר"ה ולדעת האומר) שיתכן שלענין נקב מפולש אין די שתינקב הקליפה העליונה עד חדרי הזרע, אלא צריך שיתנקב גם הקרום הדק העוטף את הזרע.

28) ואם יש במקום הפיטם נקב שאינו מגיע עד חדרי הזרע [נשפסק להלן (ס"ק לב) בשם הבכורי יעקב שפסול רק אם הנקב מגיע לחדרי הזרע], ויש נקב נוסף בצד האתרוג המגיע עד הנקב של מקום הפיטם, האם נחשב כחלל הזרע כיון שמגיע הנקב לחלל המשך במילואים עמוד 79

20) הבכורי יעקב (ס"ק ח) הביא חמש נפקא מינה שיש בין שתי הדעות שהביא השו"ע: א. כשהסר משהו והנקב אינו מפולש, ב. נקב ברוחב איטר כשאינו מפולש ואינו חסר, ג. נקב מפולש בלי חיסרון כלל, ד. נקב מפולש הרחב כאיטר אף על פי שאינו חסר, ה. חסר משהו, והנקב רחב כאיטר, ובכל אלו לדעה הראשונה פסול ולדעה השניה כשר.

21) ואם האתרוג ניקב נקבים רבים קטנים סמוכים זה לזה ויש בהם חיסרון ואין בין הנקבים כמלוא נקב, הסתפק הפמ"ג (א"א ס"ק ג) האם הנקבים מצטרפים לכאיטר.

22) אכן, כל מקום שמכשירים בשעת הדחק, דייק המנחת פיתים (ס"ז) מדברי האור זרוע (הלכות סוכה סי' שט) שכתב שאם היתה לו אפשרות לקנות אחר ולא קנה אסור לכתחילה, שאין יוצא בזה ידי חובה, דעת הגרי"ש אלישיב (תורת ד' מינים סי' יח הע' יח) שאם האתרוג השני עולה ביוקר, או שהוא עני וקשה לו להוסיף על זה כסף, נחשב שעת הדחק, ובשורת ישועות מלכו (א"ח סי' מז) כתב שבמנינו שאתרוגים מצויים, לא נחשב שעת הדחק, משום שיכול ליטול את של חבירו במתנה על מנת להחזיר, וראה עוד לקמן (סי' תרמט ס"ק נב) ובשעה"צ שם (ס"ק נז).

[משנ"ב ס"ק יז]

אֵלָא שְׁנִקְרַם עָלָיו עוֹר וְכֶשֶׁר מְלַמְעֵלָה⁽²⁹⁾.

29) ואם נחסר מחמת הקוצים ועלה גליד על מקום החיסרון כמו 'בלעטל', אך לא נקדם עור ובשר, דעת הגר"א"ל שטיינמן (שלמי תורה סוכות עמ' תריבה) שהאתרוג פסול, משום שאף אם די בעור לבד בלא בשר, מ"מ צריך עור כמראה האתרוג, אבל אם עלה גליד חום כעין 'בלעטל' אין זה כלום.

[משנ"ב ס"ק יא]

וְאֵינוּ פּוֹסֵל אֵלֶּאֱאִם־כֶּן יֵשׁ בּוֹ חֶסְרוֹן⁽²⁴⁾.

24) בדין זה של 'חסר' באתרוג, הביא הביה"ל להלן (סי"ב) ד"ה שינוי) שלדעת הר"ן והרמב"ן אם חסר כלשהו בחוטמו פסול, וכתב שאין הלכה כן. אמנם החזו"א (א"ח סי' קמו ס"ק ה) החמיר בזה, וכתב כמה פסקי דינים לשיטתו: א. ספק חסר בחוטמו ראוי להחמיר, אך רוקא בחודו ממש אבל בשיפועו יש להקל [לצדק את הדעות שבישפועו לא נחשב לחוטמו, ויבואר בביה"ל להלן (סי"ב) ד"ה ממקום] (שם ד"ה הא). ב. ספק חסר בשתיים ושלושה מקומות, אם הוא ברוב האתרוג ראוי להחמיר אפילו למטה, ואם הוא

מילואים הלבנות לולב סימן תרמח המשך מעמוד קטז

[משנ"ב ס"ק יח]

נסתקצצו וכו', ויש להחמיר אפילו בנסדק מצד אחר.

(33) כזה :
בטעם הפסול של
אתרוג שנסדק נחלקו
הפוסקים. דעת הלבוש
(סי'ג) הביאו החי
אדם כלל קנא סי'א)
שהוא פסול של יחורי,
ובנשמת אדם (שם ס"ק
ב) כתב שלא מצא
בשום פוסק טעם זה.
ודעת השו"ע הרב
(סי'ד) והערך השלחן
(סי'ו) והדרכי משה
(אות ד) בשם הר"ן,
שהוא פסול של
ליקחה תמיה.
[והביה"ד להלן (סי"ב)
דיה שינוי] הביא
שהר"ן סובר שהוא

משום יחורי הוא יחיד בזה.

(34) ואם ניכר שהסדק באתרוג הוא מתחילת ברייתו, כתב החיים
וברכה (אות קצג) שכשר, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (תורת ד' מינים
סי' כ' הע' יב).

[ביה"ד ד"ה יש מי שאומר]

צריך להחמיר גם לענין סטמו³⁵ מפילא ככלי³⁶שהוא.

(35) ומ"מ הורה הגרי"ש אלישיב (תורת ד' מינים סי' כ' ס"ה הע' ח)
שכיון שפסול נסדק תלוי באשלו רבובי, לפיכך יש להחמיר רק
במקום שנחשב לכל הדעות חוטם היינו במקום שמתחיל השיפוע.
אבל במקום גובהו של אתרוג לפני שמתחיל השיפוע, דינו כמו בכל
האתרוג. [נראה במשנ"ב לעיל (סי' יא) ברעת החזו"א מה שהיקל
לענין חסר בשיעור החוטם].

(36) דעת החזו"א (א"ח סי' קמ"ו ס"ק ה' ד"ה כתב במ"ב) שמסתבר
שכוונת הגרי"א היא, שדוקא כשטעם הפסול הוא משום קלקול
מראה מחמירים בחוטמו יותר, שאף שבשאר האתרוג פוסל רק
ברובו אף על פי כן בחוטמו פוסל במשחו, אבל נסדק שאין פסולו
משום קלקול מראהו אלא משום קלקול עצם האתרוג ובאילו הוא
חסר, אין הכרח להחמיר בחוטמו. וממילא הדין כן גם לכוברים
שפסולו ברובו.

פנימו, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' קנ' אות ג, תורת ד' מינים -
תשובות הרבנים) שפשוט שחלל מבפנים שאינו חרדי ורע לא נחשב
חיסרון, משום שחלל ורע הוא ממש חרדי הורע [וכסמך טרפות בריאה
שצריך לינקב לבית הסמפונות שהם מעמידה הריאה]. מאידך, הגרי"ש
אלישיב (תורת ד' מינים סי' יח הע' ב) נשאר בספק בדין זה.

[משנ"ב ס"ק טו]

הקלפה העבה מצד זה לצד זה²⁹ שלא כנגד חרדי הנרע³⁰.

(29) דעת החזו"א (א"ח סי' קמ"ו ס"ק ד' ד"ה ולדעת ב"ה) שרק אם
הנקב עובר דרך חרדי הורע ויוצא לצד השני נחשב לנקב מפולש, אבל
אם הנקב לא נכנס לחרדי הורע אף שעובר מצד לצד הרי זה כשר.

(30) ואם ניקב רק בפיטם
כזה , ראה בספר תורת ד'
מינים (שו"ת סי' כה ס"א)
שכתב שאם הנקב נחלק
הבולט מעל המשחו הסמוך
לגומא, הרי זה כשר, משום
שאינו שונה מאתרוג שאין לו
כלל פיטם שכשר, וכמו שכתב
המשנ"ב להלן (סי' ל) שרעת
המניא שאם נשאר כל שהוא
מן העץ למעלה מהאתרוג אין
להחמיר בזה. ואכן, לפי מה
שכתב המשנ"ב להלן (סי' לא)
שאם חסר מקצתו מן העץ אם
הוא יכול טוב שיהיה ליקח
אחר, כי יש מחמירים גם בזה.

אם כן גם בנקב בפיטם בחלק הבולט מעל המשחו הסמוך לגומא, ראוי
להרר ליקח אחר.

[משנ"ב ס"ק טז]

ויוכל להרגיש בךר זה כמשמוש הקי³¹.

(31) ואף שצריך שכל חרדי הורע יהיו קיימים, ואם נימק אפילו כל
שדוא מחרדי הורע פסול, וזה קשה לדעת על ידי מישוש מבחוץ, ראה
בספר בית השואבה (דברים הפוסלים האתרוג סי'ז) מה שכתב בזה.

[משנ"ב ס"ק יז]

ויש להחמיר בךר זה כמקום שאפשר³².

(32) ולענין אתרוג החלול בתוכו מחמת זקנה, הוכח בשם החזו"א (שו"ת
הלכות סי'ג) מכתב שכתב 'האתרוגים החלולים בתוכם מחמת זקנה,
קרוב הדבר שאינו בכלל המומק הפוסלים באתרוג, ואין זה בכלל
ריאה שנשפכה כקחין'.

